

KONKURS „WYSTRZAŁOWA LEKCJA”

imię	Anna
nazwisko	Czubacka
nazwa i numer szkoły	Zespół Szkół nr 2 im Simona Bolivara
adres szkoły	ul. Partyzancka 62 21-020 Milejów
tytuł lekcji	Substancje chemiczne w życiu codziennym- detergenty
przedmiot	chemia
adresaci lekcji (klasa, typ szkoły)	uczniowie klas drugich liceum, technikum
punkt programu szkolnego, który uzupełnia lekcja	Po omówieniu otrzymywania mydeł i mechanizmu usuwania brudu proponuję przeprowadzić lekcję o środkach czystości stosowanych w domu.
wykorzystane eksperymenty (nazwa/tytuł)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jaki jest odczyn roztworów wodnych detergentów? 2. Dlaczego Cilit czyści? 3. Badanie właściwości preparatów czyszczących typu Domestos, Ace, Clorox.
potrzebne materiały lub sprzęt	sprzęt: stojak na probówki, probówki- 8 szt., łąpa, palnik spirytusowy, kolba stożkowa, bagietki- 5 szt., korek, cylinder miarowy 50 cm³. odczynniki: detergenty- płyn do płukania tkanin,

	szampon, płyn do zmywania naczyń, Ace, Cilit po ok. 10 cm ³ , wywar z czerwonej kapusty, woda destylowana, papierki wskaźnikowe, wskaźnik uniwersalny (można zastosować płyn Helinga stosowany do oznaczania odczynu gleby), atrament, skrawek barwnej tkaniny, 5% roztwór H ₂ SO ₄ , wata , węglan wapnia
koszt materiałów	30 złotych

KONSPEKT LEKCJI

1. Tytuł lekcji

SUBSTANCJE CHEMICZNE W ŻYCIU CODZIENNYM- DETERGENTY.

2. Cele przeprowadzenia lekcji

Po zakończeniu lekcji uczeń potrafi:

- wyjaśnić co to są detergenty,**
- wyjaśnić mechanizm działania detergentów,**
- opisać skład chemiczny detergentów,**
- bezpiecznie posługiwać się substancjami znajdującymi się w detergentach**

3. Przebieg lekcji wraz z jej poszczególnymi etapami i szczegółowym opisem eksperymentów oraz ćwiczeń z uczniami.

I. Wprowadzenie

Przypomnienie wiadomości o :

- mydłach,
- reakcji w której powstają mydła,
- mechanizmie usuwania brudu,
- zachowaniu się mydeł w twardej wodzie.

N: Mydła oddziałują z wodą z kranu podobnie jak z roztworami soli wapnia i magnezu a nawet żelaza. Spowodowane jest to twardością wody. Efektywność działania mydeł w twardej wodzie jest ograniczona dlatego też chemicy otrzymali wiele innych związków zastępujących mydła tzw. detergenty.

N: Zanim poznamy co to są detergenty, przeprowadzimy kilka doświadczeń, które pozwolą nam na poznanie ich właściwości.

II. Część doświadczalna

Uczniowie dzielą się na 3 osobowe grupy, każda grupa przeprowadza doświadczenie 1. Uczniowie zapisują spostrzeżenia i formułują wniosek.

DOŚWIADCZENIE 1. Jaki jest odczyn roztworów wodnych detergentów?

Materiały: probówki 3 szt. ,łyżeczka, stojak na probówki, bagietka 3 szt. papierki wskaźnikowe, wywar z czerwonej kapusty, woda destylowana, po pół łyżeczki: płynu do płukania tkanin, szamponu, płynu do zmywania naczyń.

Czynności: Do probówek z wodą destylowaną dodajemy po pół łyżeczki płynu do płukania tkanin, szamponu, płynu do zmywania naczyń, mieszamy składniki bagietką i zanurzamy papierek wskaźnikowy w probówkach a następnie porównujemy jego barwę z kodem barwnym wskaźnika. Następnie do roztworów dodajemy kilka kropel wywaru z czerwonej kapusty.

Wynik: Papierek wskaźnikowy zmienił barwę na kolor lekko różowy, wywar z czerwonej kapusty zabarwił się na kolor czerwony.

Wniosek: Wodne roztwory środków czystości posiadają odczyn słabo kwasowy (pH=5-6).

Doświadczenie 2. Badanie właściwości preparatów czyszczących typu Ace.

Materiały: kolba stożkowa 1 szt., łyżeczka, korek, probówki 4 szt., statyw, cylinder miarowy 50 cm³, woda destylowana, Ace 2 łyżki, wskaźnik uniwersalny, atrament, skrawek barwnej tkaniny, 5% roztwór kwasu siarkowego VI, wata, karta charakterystyki kwasu siarkowego VI, chloru.

UWAGA: W PROBÓWCE 4 WYDZIAŁA SIĘ GAZOWY CHLOR! SUBSTANCJA TOKSYCZNA! ZACHOWAJ OSTROŻNOŚĆ!!

Czynności: Do kolby stożkowej wlewamy 2 łyżki Ace, dolewamy 50 cm³ wody destylowanej, kolbę zatykamy korkiem i mieszamy. Zawartość kolby przelewamy do czterech ponumerowanych probówek:

probówka 1- dodajemy wskaźnika uniwersalnego i określamy pH roztworu,

probówka 2- dodajemy kilka kropli atramentu,

probówka 3- dodajemy skrawek barwnej tkaniny,

probówka 4- dodajemy 2 cm³ 5% roztworu kwasu siarkowego VI, wlot

probówki zamykamy tamponikiem z waty i bardzo ostrożnie wączymy wate.

Wynik: Probówka 1- następuje zmiana zabarwienia wskaźnika na kolor niebieski, Probówka 2- następuje odbarwienie atramentu, Probówka 3- następuje odbarwienie tkaniny, Probówka 4- wydziela się gaz o charakterystycznym zapachu.

Nauczyciel podaje wniosek do tego doświadczenia:

Wniosek: Ace posiada odczyn zasadowy. Po dodaniu kwasu wydziela się chlor. Zasadniczym składnikiem badanego środka czystości jest chloran I sodu, który w reakcji z kwasem siarkowym powoduje powstanie gazowego chloru i aktywnego tlenu:

N: Znamy odczyn detergentów, wiemy jaki jest główny składnik płynów czyszczących typu domestosa. Zastanówmy się dlaczego cylił czyści?

Jaki związek osadza się głównie na urządzeniach sanitarnych po odparowaniu wody?

U: kamień i rdza

N: Kamień, który się osadza na urządzeniach sanitarnych to min. węglany wapnia i magnezu. Jaką substancję zastosować do usuwania takich zanieczyszczeń?

U: Substancje, która zawiera kwas.

N: Przekonajmy się jak działa Cilit na węglan wapnia?

Doświadczenie 3. Dlaczego Cilit czyści?

Materiały: probówki , statyw, węglan wapnia, Cilit 5 cm³, bagietka.

Czynności: Do probówki wlej ok. 5 cm³ Cilitu i dodaj niewielką ilość węglanu wapnia zawartość probówki zamieszaj bagietką.

Wynik: Po dodaniu węglanu wapnia wydzielają się pęcherzyki gazu zawartość probówki zaczyna się pieniać.

Wniosek: Cilit zawiera kwas solny, który reaguje z węglanem wapnia zgodnie z równaniem: $\text{CaCO}_3 + \text{HCl} \rightarrow \text{CaCl}_2 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$

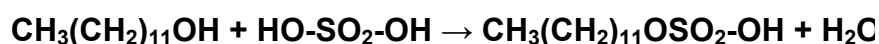
Zawartość probówki zaczyna się pieniać ponieważ intensywnie wydziela się dwutlenek węgla.

4. Spodziewane rezultaty

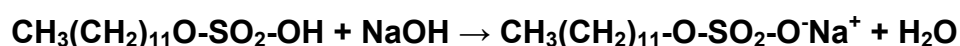
N:

Detergenty-to związki lub ich mieszaniny, które stanowią aktywny czynnik wszelkich środków czystości.

Są one zbudowane z niepolarnego łańcucha węglowodorowego i polarnej grupy. Związkiem, który może połączyć te dwa elementy to kwas siarkowy VI. W reakcji estryfikacji cząsteczka kwasu siarkowego łączy się z alkoholem np. dodecylovym według schematu:

Produkt tej reakcji jest zobojętniany wodorotlenkiem sodu:

Produkt reakcji dobrze rozpuszcza się w wodzie a ponadto nie strąca osadów z zawartymi w niej jonami metali. Jest to przykład detergentu anionowego.

Nowoczesne środki piorące i czyszczące , oprócz odpowiedniej kombinacji kilku detergentów, zawierają także rozmaite dodatki zwiększające ich skuteczność. Te dodatki to na przykład środki zmiękczające wodę, środki wybielające, substancje zapachowe. Jako substancje zmiękczające wodę stosowano i nadal się stosuje fosforan V sodu lub polifosforany, które mają niekorzystny wpływ na środowisko.

Praca domowa

Wyjaśnij w jaki sposób fosforan V sodu lub polifosforany wpływają na środowisko naturalne. Jak można zapobiec temu procesowi?

KARTA PRACY GRUPY

DATA.....

KLASA.....

GRUPA.....

NAZWISAKA I IMONA UCZNIÓW.....

.....

.....

.....

TEMAT: Substancje chemiczne w życiu codziennym- detergenty.

DOŚWIADCZENIE 1. *Jaki jest odczyn roztworów wodnych detergentów?*

Wykonanie: Do probówek z wodą destylowaną dodajemy po pół łyżeczki płynu do płukania tkanin, szamponu, płynu do zmywania naczyń, mieszamy składniki bagietką i zanurzamy papierek wskaźnikowy w probówkach a następnie porównujemy jego barwę z kodem barwnym wskaźnika. Następnie do roztworów dodajemy kilka kropel wywaru z czerwonej kapusty.

Schematyczny rys.

Obserwacje:

Wnioski:

Doświadczenie 2. *Badanie właściwości preparatów czyszczących typu Ace.*

UWAGA: W PROBÓWCE 4 WYDZIAŁA SIĘ GAZOWY CHLOR! SUBSTANCJA TOKSYCZNA! ZACHOWAJ OSTROŻNOŚĆ!! ZAPOZNAJ SIĘ Z KARTĄ CHARAKTERYSTYKI CHLORU I KWASU SIARKOWEGO VI.

Wykonanie: Do kolby stożkowej wlewamy 2 łyżki Ace, dolewamy 50 cm³ wody destylowanej, kolbę zatykamy korkiem i mieszamy. Zawartość kolby przelewamy do czterech ponumerowanych probówek:
probówka 1- dodajemy wskaźnika uniwersalnego i określamy pH roztworu,
probówka 2- dodajemy kilka kropli atramentu,

próbówka 3- dodajemy skrawek barwnej tkaniny,
próbówka 4- dodajemy 2 cm³ 5% roztworu kwasu siarkowego VI, wlot
próbówki zamykamy tamponikiem z waty i bardzo ostrożnie wączymy watę.

Schematyczny rys.

Obserwacje:

Wnioski:

Doświadczenie 3. Dlaczego Cilit czyści?

Wykonanie: Do próbówki wlej ok. 5 cm³ Cilitu i dodaj niewielką ilość węgla
wapnia zawartość próbówki zamieszaj bagietką.

Schematyczny rys.

Obserwacje:

Wnioski:

LITERATURA:

- 1. CZERWIŃSKI A., CZERWIŃSKA A., JELIŃSKA- KAZIMIERCZUK M., KUŚMIERCZUK K. : CHEMIA 2, PODRĘCZNIK DO LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO, LICEUM PROFILOWANEGO, TECHNIKUM, WYDAWNICTWO WSIP WARSZAWA 2003**
- 2. GULIŃSKA H., KOWALIK E., PIOSIK R., SMOLIŃSKA J. : CIEKAWA CHEMIA, SCENARIUSZE LEKCJI POWTÓRZENIOWYCH. ZADANIA. DOŚWIADZCENIA. CZ. 1. WSIP, WARSZAWA 2007**
- 3. PIOSIK R., KOWALIK E., CHEMIA ŚRODKÓW CZYSTOŚCI – SCENARIUSZ ZAJĘĆ Z CHEMII, CHEMIA W SZKOLE NR 4/2009**
- 4.MATERIAŁY ZE SZKOLENIA DLA NAUCZYCIELI CHEMII- PROJEKT ARCHIMEDES RADZYŃ PODLASKI PAŹDZIERNIK 2009.**